

संपादकीय.....

निसर्ग महान गरू

निसर्गाचे व माणसाचे परस्परांशी अतुट नाते आहे . अगदी पूर्वीपासूनच माणूस निसर्गाच्या सान्निध्यात राहून त्याच्याशी जोडला गेला आहे . आपल्या जीवनातील प्रत्येक घटनेचा संबंध हा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्षरीत्या निसर्गाशी आहे . अहो इतकंच काय तर आपले सण , उत्सव व परंपरा ह्या ही निसर्गाशी संबंधित आहेत . खरोखर निसर्ग आपला महान गुरू आहे असं म्हंटलं तर ते वावगं ठरणार नाही .

मनुष्यजीवन व पर्यावरण या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत . आपण पर्यावरणावर अवलंबून असतो तसेच मनुष्याच्या ही काही कृत्यावर पर्यावरण प्रतिसाद देत असतो . निसर्ग आपल्याला अनेक गोष्टी शिकवत असतो . निसर्ग आपल्याला 'देते व्हा' असा संदेश देत असतो . जस मनुष्य झाडाच्या सावलीत गेल्यावर सुखावतो झाड प्रत्येकाला आधार देतो सावली देतो त्याच्या छायेत क्षणभर माणूस विसावतो म्हणजेच झाड आपल्याला आधार द्यायला सावली द्यायला शिकवते . समुद्र हा अथांग पसरलेला असतो त्याची खोली जशी आहे तसं माणसाचं मन मोठं असेल तर माणूस सर्वांना स्वतः मध्ये सामावून घेऊ शकेल माणूसकी जपू शकेल . फुले ही कायम आपल्याला सुगंध देत असतात सुगंधाच्या या सुखद अनुभवांमुळे प्रत्येकाला प्रसन्न वाटते फुलांच्या स्वभावातील प्रसन्नता जर मनुष्य स्वभावाने जपली तर मनुष्याबरोबर असणारे सर्व लोक आनंदी व प्रसन्न होतील . फळे ही मधुर असतात प्रत्येक फळाला स्वतःची अशी विशिष्ट चव असते तसेच फळे बहुपयोगी असतात फलसेवनाने प्रत्येक व्यक्तीचे आरोग्य हे सुदृढ निरोगी राहते फळांप्रमाणेच मनुष्यानेही आपल्याबरोबर असलेल्या व्यक्तीशी सामंजस्याने वागून स्वभावातील माधुर्याने त्याला जिंकले पाहिजे . पर्वत ही उंचच्या उंच असतात पण त्यांना कधीच स्वतःच्या विशालतेचा गर्व नसतो तसेच मनुष्यानेही पर्वताचा हा गुण अंगीकारून स्वतःची कितीही प्रगती झाली तो कितीही मोठ्या पदाला पोहोचला तरी त्याने कधी त्या गोष्टीचा अहंकार बाळगू नये .

निसर्गाचा प्रत्येक घटक आपल्याला 'देते व्हा' असा संदेश देत असतो तसेच निसर्ग मनुष्याला ब-याच गोष्टी देतो परंतु या मोबदल्यात आपण निसर्गाला काय देतो याबाबत विचार करून प्रत्यक्ष कृती करणे आवश्यक आहे . यासाठी सर्वांनी प्रयत्न करणे गरजेचे आहे व कोणत्याही कार्याला आपण स्वतःपासून सुरुवात केली तरच आपण दुस-यांना सांगू शकतो म्हणून हा निसर्गासारखा महान गुरू जर वाचवायचा असेल तर प्रत्येकाने झाडे लावली पाहिजेत व त्या झाडांचे संगोपन केले पाहिजे त्याचबरोबर आपल्या आजूबाजूच्या परिसरात असलेल्या झाडांचे संगोपन व संवर्धन करणे आवश्यक आहे . विविध ठिकाणी असलेली वृक्षतोड थांबवणे आवश्यक आहे कारण झाडेच नसतील तर निसर्ग चा समतोल ढासळेल व त्यामुळे पक्षांना निवासस्थान मिळणे कठिण होईल . यासाठी वृक्षतोड थांबविणे आवश्यक आहे . तसेच आपल्या आजूबाजूचे वातावरण स्वच्छ ठेवणे आवश्यक आहे समुद्राच्या आसपासचा परिसर स्वच्छ ठेवणे गरजेचे आहे अशा विविध छोट्या छोट्या गोष्टींमार्फत आपण निसर्ग वाचवू शकतो व ह्या सर्व गोष्टींची माहिती बालवयापासूनच मुलांना देणे त्यांच्या मनावर निसर्गसंवर्धनाचा संस्कार रूजविणे हे केवळ शाळा महाविद्यालय पातळीवरच नव्हे तर अगदी पालकांनी घरातूनही पाल्याच्या मनावर या गोष्टी बिंबविणे आवश्यक आहे .

आपण निसर्गाचे पूजक आहोत होय हे खरं आहे कारण माणूस प्रत्येक सण हा निसर्गाच्या सान्निध्यात साजरा करित असतो . अगदी चैत्रातील गुढीपाडव्यापासूनच सुरुवात केली तर गुढी पाडव्याच्या पूजेत वापरली जाणारी कडुनिंबाची पाने ही आरोग्य निरोगी ठेवण्याचे प्रतिक आहेत ,मकर संक्रांतीच्या वेळी सुर्याचे मकर राशीत संक्रमण होते व त्यावेळी हिवाळा असतो म्हणून आपण तिळ व गुळाचे लाडू बनवितो ,नागपंचमीच्या दिवशी स्त्रिया वारूळाला जाऊन नागदेवतेची पूजा करतात ,नारळी पौर्णिमेच्या दिवशी आपले कोळी बांधव मासेमारीला सुरुवात करण्यापूर्वी समुद्राची पूजा करतात , पोळा सणाच्या दिवशी बैलाची पूजा केली जाते त्याला सजवले जाते भोंडला करताना स्त्रिया पाटावर हत्ती काढून त्याची पूजा करतात, रंगपंचमीच्या दिवशी नैसर्गिक रंगाचा वापर करून रंगपंचमी खेळली जाते . दिवाळीच्या वेळी वसुवारस केले जाते, गणेशोत्सवानिमित्त दुर्वा , जास्वंदाच्या फुलांचा वापर केला जाता . अहो इतकच काय आताच साजरा केलेला स्त्रियांच्या आवडीचा वटपौर्णिमा हा सण या दिवशी ही स्त्रिया वडाच्या झाडाची पूजा करतात अशा हया प्रत्येक सणाचं निसर्गाशी काही ना काही तरी नातं आहे आणि यामुळेच मनुष्य ही निसर्गाशी जोडला आहे . म्हणूनच प्रत्येकाने ५ जून या जागतिक पर्यावरण दिवसापासून मनात ठाम निर्धार केला पाहिजे की निसर्ग आहे म्हणून आम्ही आहोत आम्हाला जर सुदृढ , निरोगी आयुष्य जगायचे असेल तर निसर्गाचे संवर्धन करणे हे माझे आद्य कर्तव्य आहे निसर्गापासून 'दिते व्हा' हा संदेश प्रत्येकाने अंगीकारला तरच आपण आपल्या आयुष्यात सकारात्मक बदल घडून आणू शकू आणि तेव्हाच खऱ्या अर्थाने निसर्ग हा महान गुरू आहे हे सर्वापर्यंत पोहोचू शकेल .

डॉ . समृद्धी मोरे